

Załącznik 13

INSTYTUT OCHRONY ŚRODOWISKA – PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY
INSTITUTE OF ENVIRONMENTAL PROTECTION – NATIONAL RESEARCH INSTITUTE

Sprawozdanie z pracy „Realizacja zadań wynikających z ratyfikacji przez RP Konwencji Sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych”.

umowa DGOqt/1/2014

Etap III – Materiały informacyjne: Opis zależności między Konwencją Sztokholmską a Konwencją Rotterdamską oraz Bazylejską z punktu widzenia chemikaliów i ich cyklu istnienia

Magdalena Frydrych - Biuro do spraw Substancji Chemicznych

Warszawa, 01.08.2014 r.

Konwencja Sztokholmska¹, Konwencja Bazylejska² i Konwencja Rotterdamska³ to trzy zazębiające się wielostronne umowy, dzielące wspólny cel, jakim jest ochrona zdrowia ludzkiego i środowiska przed szkodliwym działaniem niebezpiecznych chemikaliów oraz odpadów. Tworzą one skuteczne międzynarodowe i regionalne ramy prawne oraz narzędzia, których celem jest zapobieganie i minimalizowanie skutków działania szczególnie niebezpiecznych substancji chemicznych i odpadów niebezpiecznych w kontekście ogólnosiwiatowym [1,9].

Konwencja Sztokholmska ma na celu wyeliminowanie trwałych zanieczyszczeń organicznych (TZO) i uniemożliwienie wprowadzenia nowych TZO do produkcji i użytku [1,2,4,6]. Konwencja Rotterdamska zobowiązuje do wspólnej odpowiedzialności za ochronę zdrowia ludzkiego i środowiska w międzynarodowym handlu niebezpiecznymi chemikaliami, zapewnia wymianę informacji oraz zakazuje eksportu chemikaliów do państw, które nie wyraziły zgody na przywóz takich chemikaliów [1,2,3,6,7]. Konwencja Bazylejska umożliwia racjonalne ekologicznie gospodarowanie odpadami niebezpiecznymi, chroniąc tym samym środowisko naturalne i zdrowie ludzkie. Reguluje także kwestię ich transgranicznego przemieszczania [1,2,5,6].

W ostatniej dekadzie na arenie międzynarodowej podjęto wiele działań mających na celu wzmocnienie koordynacji i współpracy między tymi konwencjami. Te działania to proces synergii między konwencjami, sformalizowany w 2010 r. przyjęciem przez strony konwencji Sztokholmskiej, Rotterdamskiej i Bazylejskiej decyzji o wzmocnieniu koordynacji i współpracy w obszarach, w których synergia jest możliwa [6].

Proces synergii pozwolił na spojrzenie na chemikalia i odpady z perspektywy cyklu ich istnienia, doprowadził do lepszego i bardziej powszechnego zrozumienia czym jest cykl istnienia chemikaliów oraz jego związku z powstawaniem i przetwarzaniem odpadów. Stworzył holistyczne podejście do zarządzania chemikaliami i ich odpadami, realnie wpływając na zwiększenie bezpieczeństwa środowiska oraz zdrowia człowieka przy narażeniu na chemikalia [6,9,10].

¹ Konwencja Sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych

² Konwencja Bazylejska o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych

³ Konwencja Rotterdamska w sprawie procedury po uprzednim poinformowaniu (PIC) w międzynarodowym handlu niektórymi niebezpiecznymi substancjami chemicznymi i pestycydami.

Charakterystyka poszczególnych etapów cyklu istnienia substancji pozwala ocenić czy, kiedy i jak ludzie oraz ekosystemy są narażone na jej działanie. Uwalnianie substancji zaczyna się już bowiem na samym początku cyklu, czyli w chwili wydobywania surowców/wytwarzania produktów i ma miejsce podczas stosowania, konsumpcji, magazynowania czy usuwania jako odpad. Niektóre z uwalnianych substancji mogą przenosić się na niewielkie odległości poprzez środowisko wodne, glebę lub powietrze. Inne natomiast jak trwałe zanieczyszczenia organiczne, przenoszone są na duże odległości i deponowane daleko od miejsc ich uwolnienia, gdzie akumulują się w ekosystemach lądowych i wodnych, szczególnie w ekosystemach arktycznych. Należy też pamiętać o produktach, które podczas użytkowania są w pełni bezpieczne, ale gdy stają się odpadami, stwarzają nierzadko duże zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzkiego [8,10]. Jedynie właściwa analiza cyklu istnienia chemikaliów pozwoli zrozumieć, czy mamy do czynienia z narażeniem na chemikalia niebezpieczne, jakie mogą być tego skutki oraz jak zarządzać tymi chemikaliami w celu wyeliminowania lub redukcji do minimum zagrożenia stwarzanego przez nie [10].

Skoordynowane wdrożenie Konwencji Rotterdamskiej, Sztokholmskiej i Bazylejskiej realnie zapewnia elementy konieczne do zarządzania chemikaliami, uwzględniając różne aspekty cyklu istnienia chemikaliów. Mowa tu o szerokim spektrum działań, obejmujących::

- zrównoważone zarządzanie odpadami na poziomie krajowym,
- identyfikację obszarów skażonych niebezpiecznymi chemikaliami,
- zrównoważone zarządzanie zamagazynowanymi zapasami niebezpiecznych chemikaliów,
- zmniejszenie lub eliminację uwolnień z produkcji i podczas stosowania TZO,
- regulację i kontrolę międzynarodowego handlu niebezpiecznymi chemikaliami, w oparciu między innymi o ocenę ryzyka stwarzanego przez takie chemikalia,
- transport odpadów niebezpiecznych,
- unikanie produkcji i wprowadzania do obrotu TZO oraz potencjalnych⁴ TZO,
- promowanie wymiany informacji na poziomie krajowym, regionalnym i regionalnym,
- promowanie czystych metod produkcji,

⁴ Potencjalne TZO należy tu rozumieć jako nowe pestycydy lub nowe substancje chemiczne, które przy rozważeniu kryteriów zawartych w załączniku D ust. 1 Konwencji Sztokholmskiej wykazują właściwości trwałych zanieczyszczeń organicznych, o czym mowa w art. 3 Konwencji Sztokholmskiej.

- wsparcie techniczne i finansowe krajów rozwijających się [2, 8, 9].

Wzajemne powiązania między konwencjami z perspektywy ich przepisów i z uwzględnieniem etapów cyklu istnienia chemikaliów zilustrować można następująco:

1. Działania dotyczące istniejących chemikaliów:

- powiadomienie właściwych organów czy stron zainteresowanych o wprowadzeniu zakazu lub ograniczenia produkcji i stosowania substancji w danym państwie lub o podjęciu przez państwo rozwijające się działań mających na celu objęcie szczególnie niebezpiecznych form użytkowych pestycydów procedurą PIC (zgodnie z *Konwencją Rotterdamską*),
- analiza czy chemikalia spełniają kryteria substancji uznawanych za trwałe zanieczyszczenia organiczne (*Konwencja Sztokholmska*).

2. Działania dotyczące nowych chemikaliów:

- zapobieganie produkcji i wykorzystaniu potencjalnych TZO (*Konwencja Sztokholmska*).

3. Import / Eksport – kontrole:

- kontrola transgranicznego przemieszczania odpadów niebezpiecznych (*Konwencja Bazylejska*),
- procedura zgody po uprzednim poinformowaniu (*Konwencja Rotterdamska*),
- ograniczenie importu i eksportu TZO oprócz usuwania w sposób bezpieczny dla środowiska i
- kontrole transgranicznego międzynarodowego transportu TZO (*Konwencja Sztokholmska*).

4. Gospodarka odpadami:

- minimalizacja wytwarzania odpadów oraz ekologiczne zarządzanie odpadami niebezpiecznymi ,
- zapewnienie dostępności do zmagazynowanych zapasów substancji TZO oraz odpadów, w tym produktów i artykułów, gdy staną się odpadami zawierającymi TZO lub odpadami skażonymi przez TZO (*Konwencja Sztokholmska*),

- opracowanie odpowiednich strategii identyfikacji zmagazynowanych zapasów TZO lub odpadów TZO i zapewnienie zarządzania nimi w sposób bezpieczny, skuteczny i przyjazny dla środowiska (*Konwencja Sztokholmska*),
- zapewnienie dostępności do właściwych poradników dotyczących zarządzania odpadami, np.: poradnik dotyczący odpadów TZO (*Konwencja Bazylejska*).

5. Uwalnianie do środowiska naturalnego:

- zmniejszenie lub wyeliminowanie uwolnień TZO z zamierzonej produkcji i stosowania, produkcji niezamierzonej, ze zmagazynowanych zapasów i odpadów zawierających TZO (*Konwencja Sztokholmska*).

6. Wymiana informacji o chemikaliach:

- wymiana informacji o charakterystyce chemikaliów, narażeniu stwarzanym przez nie, klasyfikacji, obchodzeniu się z nimi itp. (*Konwencja Rotterdamska*),
- wymiana informacji i badań nad zamiennikami TZO i
- wdrożenie alternatywnych produktów DDT (*Konwencja sztokholmska*)

[2,8]

Chemikalia podlegające Konwencjom Sztokholmskiej, Rotterdamskiej i Bazylejskiej

Chemikalia objęte przepisami Konwencji Rotterdamskiej, kiedy stają się odpadami lub wchodzi w skład odpadów, podlegają wymogom Konwencji Bazylejskiej w zakresie gospodarowania nimi, recyklingu lub unieszkodliwienia w kraju ich wytwarzania lub gdy podlegają transgranicznemu przemieszczaniu. Chemikalia objęte przepisami Konwencji Sztokholmskiej, kiedy stają się odpadami lub wchodzi w skład odpadów, podlegają wymogom określonym w art. 6 Konwencji Sztokholmskiej, jednocześnie z należyтым uwzględnieniem wszelkich odpowiednich przepisów istniejących międzynarodowych instrumentów oraz porozumień o współpracy z organami Konwencji Bazylejskiej [11].

Spośród chemikaliów podlegających przepisom Konwencji Rotterdamskiej oraz chemikaliów podlegających przepisom Konwencji Sztokholmskiej i wymienionych w załącznikach do tych Konwencji, ponad 10 objęte jest jednocześnie przepisami obu Konwencji i są jednocześnie wymienione w ich załącznikach. Są to następujące chemikalia [12, 13]:

- aldryna

(Załącznik A⁵ do Konwencji Sztokholmskiej (KS), Załącznik III⁶ do Konwencji Rotterdamskiej (KR))

- chlordan

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- DDT

(Załącznik B⁷ do KS, Załącznik III do KR)

- dieldryna

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- endosulfan

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- heksachlorocykloheksan HCH (izomery beta i alfa)

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- heptachlor

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- heksachlorobenzen

(Załącznik A i C⁸ do KS, Załącznik III do KR)

- lindan

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- toksafen

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- polichlorowane bifenylo

(Załącznik A do KS, Załącznik III do KR)

- kwas perfluorooktanosulfonowy, jego sole i fluorek sulfonylu perfluorooktanu

(Załącznik B do KS, Załącznik III do KR).

⁵ Załącznik obejmujący chemikalia podlegające eliminacji zgodnie z art. 3 Konwencji Sztokholmskiej.

⁶ Załącznik obejmujący chemikalia podlegające procedurze zgody po uprzednim poinformowaniu.

⁷ Załącznik obejmujący chemikalia podlegające ograniczeniu/zmniejszeniu zgodnie z art. 3 Konwencji Sztokholmskiej.

⁸ Załącznik obejmujący chemikalia podlegające eliminacji uwolnień z niezamierzonej produkcji zgodnie z art. 5 Konwencji Sztokholmskiej.

Literatura

1. Balicka M.: Międzynarodowe konwencje jako globalne narzędzie zarządzania chemikaliami. *Chemia, Zdrowie, Środowisko, Biuletyn BSiPCh*, (Marzec 2011), Nr 2. [on line] [dostęp 27 lipca 2014 r.] Dostępne w:
https://www.chemikalia.gov.pl/biuletyn_biura.php.
2. Lloyd-Smith M.: The Synergy of Chemical Conventions; Opportunities and Obstacles - an NGO Perspective. [on line] [dostęp 27 lipca 2014 r.] Dostępne w:
http://www2.unitar.org/cwm/publications/cw/tw/tw8/IPEN_Synergy_Paper.pdf.
3. Rotterdam Convention on the Prior Informed Consent Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade. Text of convention [on line] [dostęp 27 lipca 2014] Dostępne w:
<http://www.pic.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/1048/language/en-US/Default.aspx>.
4. Stockholm Convention on On Persistent Organic Polutants. Text of Convention [on line] [dostęp 27 lipca 2011] Dostępne w:
<http://chm.pops.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/2232/Default.aspx>.
5. Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal. Text of Convention [on line] [dostęp 27 lipca 2014]. Dostępne w:
<http://www.basel.int/text/documents.html>
6. UNEP, FAO, DESA: Synergies success stories. Enhancing cooperation and coordination among the basel, Rotterdam and Stockholm Conventions. [on line] [dostęp 27 lipca 2014 r.]. Dostępne w:
<http://synergies.pops.int/Implementation/Publications/Other/tabid/2645/language/en-US/Default.aspx>.
7. Komisja Europejska: Wytyczne techniczne dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) NR 689/2008. European Union 2011.
8. **National Toxics Network**: CHEMICAL CONVENTIONS HANDBOOK, Ver.07-2 [on line] [dostęp 27 lipca 2014 r.]. Dostępne w:
<http://www.ntn.org.au/cchandbook/>

9. UNEP, Secretariat of Basel Convention, Interim Secretariat of The Rotterdam and Stockholm Conventions: Hazardous Chemicals and Wastes Conventions; September 2003 [on line] [dostęp 27 lipca 2014 r]. Dostępne w:
<http://www.pops.int/documents/background/hcwc.pdf>.
10. UNEP: Environment for the future we want - Global Environmental Outlook 5, Chapter 6; 2012. [on line] [dostęp 27 lipca 2014]. Dostępne w:
http://www.unep.org/geo/pdfs/geo5/GEO5_report_full_en.pdf.
11. Chemicals listed under the Rotterdam, Stockholm and Basel Conventions, June 2009. [on line] [dostęp 27 lipca 2014 r.] Dostępne w:
http://www.pic.int/Portals/5/customs/Minisite/doc/Chemicals%20BC%20RC%20SC_poster.pdf.
12. The POPs – The Stockholm Convention website. [on line] [dostęp 27 lipca 2014]
Dostępne w:
<http://chm.pops.int/TheConvention/ThePOPs/tabid/673/Default.aspx>.
13. Annex III Chemicals – The Rotterdam Convention website [on line] [dostęp 27 lipca 2014]. Dostępne w:
<http://www.pic.int/TheConvention/Chemicals/AnnexIIIChemicals/tabid/1132/language/en-US/Default.aspx>